

Lekarze – patroni wielkopolskich ulic

Dybowskiego

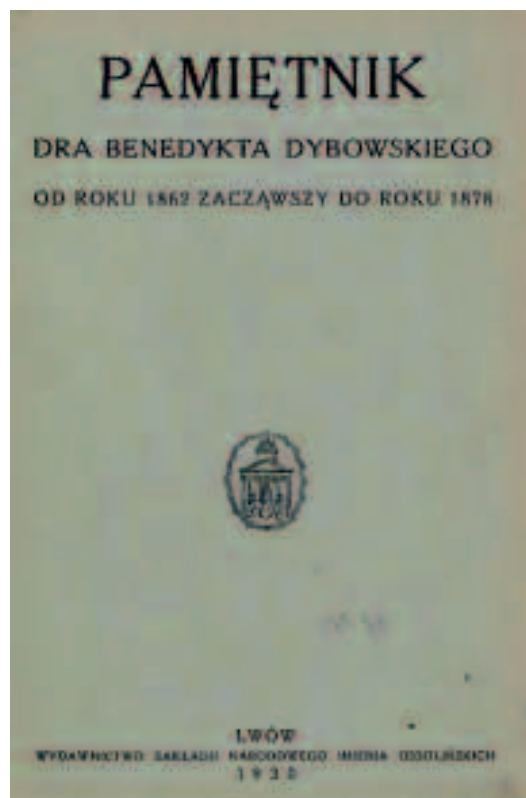
Benedykt
Dybowski
(1833–1930)
lekarz,
przyrodnik
i patriota

Benedykt Dybowski pomimo zesłania na Syberię za działalność patriotyczną został jednym z najwybitniejszych polskich przyrodników XIX wieku. Mało kto dziś pamięta, że był on również lekarzem, choć głównie praktykiem, a w znacznie mniejszym stopniu naukowcem.

Urodził się 30 kwietnia 1833 r. w Tonwach, w powiecie mińskim na terenie dawnego Wielkiego Księstwa Litewskiego, w rodzinie dzierżawcy majątku Jana i Salomei z Przysieckich. Nauki gimnazjalne odbywał w Mińsku Litewskim, a następnie studiował medycynę i nauki przyrodnicze na uniwersytetach

w Dorpacie (w latach 1853–1857) i we Wrocławiu (w latach 1857–1858). Dalsze studia paleontologiczne i botaniczne odbywał w Berlinie, gdzie 18 stycznia 1860 r. uzyskał dyplom doktora medycyny po obronie rozprawy na temat partenogenezy u pszczoł (*Commentationis de parthenogenesi specimen*). 12 maja 1862 r. na uniwersytecie dorpackim obronił drugą rozprawę doktorską, poświęconą rybam karpiołowatym Inflant (*Versuch einer Monographie der Cyprioiden Livlands*). Praca ta przyniosła mu rozgłos niepospolitego badacza – władze Uniwersytetu Jagiellońskiego zamierzały powierzyć Dybowskiemu katedrę zoologii. Zamiar ten nie doszedł jednak do skutku z powodu nieprzychylnego stanowiska władz austriackich. W grudniu 1862 r. otrzymał stanowisko profesora adiunkta w Szkole Głównej w Warszawie.

Równoległe z pracą naukową Dybowski zaangażował się w działalność pa-

triotyczną i konspiracyjną. Już w 1861 r. został uwięziony za udział w manifestacji w katedrze wileńskiej. W 1863 r. wziął udział w organizacji powstania styczniowego, pełniąc funkcję komisarza Rządu Narodowego na Litwę i Ruś. Ponownie aresztowany 26 marca 1864 r. i więziony w Cytadeli Warszawskiej uniknął wprawdzie – dzięki zabiegom wybitnych uczonych dorpackich i wstawiennictwu samego kanclerza Bismarcka – wyroku śmierci, ale skazano go na karę 12 lat zesłania na Syberii i konfiskatę majątku. Początkowo przebywał w okolicach Czyty. W 1868 r. pozwolono mu zamieszkać w małej osadzie Kutluk nad Bajkałem. W niełatwych warunkach Dybowski wspólnie z kilkoma innymi polskimi zesłańcami prowadził badania miejscowej fauny, dokonując wielu znaczących odkryć i gromadząc imponujące zbiory przyrodnicze. Między innymi opisał 116 nowych gatunków skorupiaków i 6 nowych gatunków ryb. Jego badania zostały uhonorowane złotym medalem przez Rosyjskie Towarzystwo Geograficzne w Petersburgu; ponadto przyczyniły się do złagodzenia warunków zesłania, czego wyrazem było uczestnictwo Dybowskiego w ekspedycjach rządowych na Syberii. W 1877 r. dzięki staraniom uczonych petersburskich uzyskał pozwolenie na powrót do kraju. W Warszawie przebywał jednak krótko, ponieważ już w połowie 1879 r. objął posadę lekarza rządowego w Pietropawłowsku na Kamczatce. Pobyt w tamtych stronach trwał do 1883 r. Na ogromnym obszarze był on jedynym lekarzem, wspomaganym przez kilku felczerów. Niosąc pomoc tubylczej ludności, zwalczał bardzo rozpowszechnioną wśród niej kiłę, zakładał leprozoria i prowadził jednocześnie badania zoologiczne, antropologiczne i lingwistyczne.

W 1883 r. uniwersytet we Lwowie mianował Dybowskiego profesorem zwyczajnym zoologii i anatomii porównawczej. Jego ogromną zasługą dla nauki polskiej była rozbudowa przebogatego uniwersyteckiego muzeum przyrodniczego. We wrześniu 1906 r. Dybowski przeszedł w stan spoczynku. Nie zaprzestał jednak pracy naukowej i systematyzowania przyrodniczych zbiorów. Mimo zaawansowanego wieku planował nawet kolejną wyprawę nad Bajkał, lecz wybuch wojny światowej zniweczył te zamiary. Dorobek naukowy Dybowskiego

należy głównie do zoologii, paleontologii i antropologii; prac z dziedziny medycyny pozostawił niewiele. Działalność w ruchu antyalkoholowym. Zawsze jednak uważał się za lekarza. Wypada dodać, że był autorem arcyciekawych pamiętników (są one dostępne w internecie: <http://ebuw.uw.edu.pl/dlibra/doccontent?id=7432&from=FBC>). Był członkiem Polskiej Akademii Umiejętności i Akademii Petersburskiej, nadano mu doktoraty honorowe uniwersytetów we Lwowie, Wilnie i Warszawie oraz członkostwa honorowe wielu towarzystw naukowych polskich (m.in. PTPN) i zagranicznych. Bardzo cenił sobie nadane mu w 1929 r. honorowe obywatelstwo miasta Lwowa.

Żoną Dybowskiego od 1886 r. była Helena z Lipnickich; ze związku tego narodził się syn Władysław oraz córki Halina i Janina.

Dybowski zmarł 31 stycznia 1930 r. we Lwowie. Z uwagi na jego przekonania (był ateistą i zwolennikiem teorii Darwina) miejscowe duchowieństwo usiłowało odmówić mu uroczystego pochówku. Rzecz została załatwiona *manu militari* przez ówczesnego dowódcę

okręgu korpusu we Lwowie, gen. bryg. Bolesława Popowicza, który korzystając ze swoich służbowych uprawnień, nakazał garnizonowemu kapelanowi poprowadzenie konduktu. 4 lutego 1930 r. Dybowski został uroczystie pochowany na tamtejszym Cmentarzu Łyczakowskim, na tzw. Górce Powstańców Styczniowych.

Wielu gatunkom zwierząt żyjących w Bajkale i innych środowiskach Azji i Europy, w tym brzuchorzęsków, mięczaków, skorupiaków, pajęczaków, owadów, ryb, ptaków i ssaków, nadano nazwy upamiętniające Benedykta Dybowskiego [np. jeleni Dybowskiego – jeleni plamisty syberyjski, *Pseudaxia hortulorum dybowskii*; zamieszkujący rejony wschodniej Syberii, wschodniej części Chin i Korei, ryba głębinowa – *Camephorus dybowskii*]. Poza tym na Wyspie Beringa dwa szczyty nazwano Górami Dybowskiego. Ulica Benedykta Dybowskiego znajduje się w Poznaniu na osiedlu Przyjaźni.

DR MED. W. WITCZAK
PROF. NADZW. A. GRZYBOWSKI